

Yaponiyada islam dininin yayılması

Yaponiyada islam dinin yayılması XIX əsrin ikinci yarısına aiddir və bu sahədə Osmanlı imperiyasının xüsusi yeri olmuşdur. Hələ 1890-cı ildə sultan II Əbdülhəmid tərəfindən Osman paşanın rəhbərliyi altında 700 nəfərlik hərbi mütəxəsisdən ibarət nümayəndə heyəti «Ərtoğrul» gəmisində Yaponiyaya göndərilmişdi. Yaponiyada bir sıra görüşlər keçirdikdən, o cümlədən Yaponiya imperatoru tərəfindən qəbul edildikdən sonra geri qayıdan nümayəndə heyətinin gəmisi Osaka yaxınlığında tufana düşmüş və batmışdı. Bu qəza zamanı 550 nəfər, o cümlədən sultanın qardaşı və Osman paşa həlak olmuşdular. Batmış gəminin qalıqları iki yapon gəmisində İstanbula çatdırılmışdı. Həlak olanları isə Yaponiyada dəfn etmiş və onların şərəfinə xatirə abidəsi ucaldılmışdı. Bu gün də hər 5 ildən bir Türkiyə və Yaponiyada onların xatirəsi yad edilir.

1891-ci ildə yapon jurnalisti Oşataro Noda 1890-cı il qəzasında həlak olan türklərin ailələrinə kömək etmək məqsədilə yardım toplamış və İstanbula gedərək, bu yardımı Osmanlı hakimiyyət orqanlarına təqdim etmişdi. Bosfor boğazı sahilində yapon jurnalisti sultan Əbdülhəmid tərəfindən də qəbul edilmişdi.

İstanbulda olarkən Oşataro Noda ingilis mənşəli müsəlman Abdulla Qulamla görüşmüş və bu görüşdən bir qədər sonra islamı qəbul edərək, Əbdülhəlim adını götürmüşdü. O, islamı qəbul etmiş ilk yapon hesab edilir.

1893-cü ildə digər bir yapon – Yamada 1890-cı il qəzasında həlak olmuş türklərin ailələrinə yardım məqsədilə toplanmış vəsaiti İstanbula gətirir və bu səfər zamanı islamı qəbul edərək, Əbdülxəlil adını götürür. O, islamı qəbul etmiş ikinci yapon hesab edilir. Sultanın xahişi ilə o, Osmanlı dövlətində qalır və hərbi məktəbdə yapon dilinin tədrisi ilə məşğul olur.

İslamı qəbul etmiş üçüncü yapon xristian tacir Əhməd Agira olmuşdur. O, Bombeydə islamı qəbul etmiş və Yaponiyaya qayıtdıqdan sonra islam dinin təbliği ilə məşğul olmuş və Quranın yapon dilinə tərcüməsi işində yaxından iştirak etmişdir.

1903-cü ildə Osmanlı sultanının nümayəndəsi Məhəmmədəli İokoqamada məscid tikdirmək məqsədilə Yaponiyaya göndərilmişdi.

1905-ci ilin sonu – 1906-cı ilin əvvəllərində hindli müsəlman Sərfəraz Hüseyn Naqasaki və Tokioda olmuş və bu səfər zamanı islam dininə dair mühazirələr oxumuşdur.

1905-ci ildə Rusiyadan Yaponiyaya mühacirət etmiş tatar ailəsi Osakada ilk məscid tikdirmişdir.

Rusiya-Yaponiya müharibəsinin gedişində yaponların qalib gəlməsi bir sıra müsəlman ölkələrində Yaponiyaya marağı daha da artırmış və hətta bəzi müsəlman hərbiçilər könüllü olaraq yapon ordusunda xidmət etmiş və müharibənin başa çatmasından sonra yerli yapon qızları ilə ailə quraraq Yaponiyada qalmışdılar.

XX əsrin əvvəllərində Yaponiyaya mühacirət etmiş müsəlmanlar içərisində ziyalılar da vardı. 1909-cu ildə Rusiyanın Omsk quberniyasının Tara şəhərindən olan tatar mənşəli müsəlman din xadimi Əbdürrəşid İbrahimov Yaponiyaya mühacirət gəlmiş və burada islamın təbliği ilə məşğul olmuşdu. Məhz onun fəaliyyəti nəticəsində Yaponiyada bir sıra filosoflar, jurnalistlər, hərbiçilər və gənclər arasında islamı qəbul edənlərin sayı artmışdı. Yaponiya haqqında təəssüratlarını, Yaponiyanın islam dünyası ilə münasibətlərini Əbdürrəşid İbrahimov özünün «İslam dünyası və Yaponiyada islamın yayılması» kitabında əks etdirmişdir.

Yaponiyada islamın yayılmasında Hindistandan Yaponiyaya mühacirət etmiş Məhəmməd Bərkətullanın da xüsusi rolu olmuşdur. O, Tokio Universitetində urdu dilini tədris edən ilk müəllim olmuşdur. 1910-cu ildə o, «İslam qardaşlığı» jurnalını dərc etdirmişdir. Jurnal 3 il fəaliyyət göstərmişdir. Jurnalın ingilis versiyasını isə islamı məhz Məhəmməd Bərkətullanın təsiri ilə qəbul etmiş və sonralar onun ardıcıllarından birinə çevrilmiş Həsən Qatano çap etdirmişdir.

1909-cu ildə Ömər Yamaoka Əbdürrəşid İbrahimovla birlikdə Məkkə və Mədinə şəhərlərində olmuş, həcc ziyarətini həyata keçirmişdir. O, həcc ziyarətini həyata keçirmiş ilk yapon idi. Həcc ziyarətində olmuş ikinci yapon isə islamı Çində qəbul etmiş Nur İppe Tanaka olmuşdur.

Bəzi yaponlar islamı Çində qəbul etmişlər. Bu sırada Quranı ilk dəfə yapon dilinə tərcümə etmiş Ömər Mitani göstərmək olar. 1920, 1937, 1950 və 1957-ci illərdə Quran qeyri müsəlman yaponlar tərəfindən yapon dilinə tərcümə edilmişdi. Ömər Mita isə Quranı yapon dilinə tərcümə etmiş ilk müsəlman yaponudur.

XX əsrin 20-30-cu illərində Yaponiyada islam dininə maraq daha da artdı, Yaponiyanın islam dünyası ilə mədəni və iqtisadi əlaqələri genişləndi. Bu dövrdə bir sıra ölkələrdən Yaponiyaya müsəlman din xadimlərinin axını baş verir, Yaponiyada islam təşkilatları yaradılır, Quranın əsas mahiyyəti və şərq ədəbiyyatının ayrı-ayrı nümunələri yapon dilinə tərcümə edilirdi. Yaponiyada müsəlmanların da sayı artmağa başladı. Bunlar, əsasən Rusiyadan bolşevik repressiyalarından canını qurtarmaq üçün buraya mühacirət etmiş tatarlar idi. Onların əksəriyyəti Tokio, Naqoya və Kobe şəhərlərində məskunlaşmışdılar. Məhz onlar 1938-ci ildə Yaponiya hökumətinə Tokioda ilk məscidin inşaa edilməsində yaxından köməklik göstərmişdilər.

İkinci Dünya müharibəsi illərində Yaponiyanın Uzaq Şərqdə, Cənub-Şərqi Asiya ölkələrində apardığı hərbi əməliyyatlar zamanı yapon zabit və əsgərlərinin bir çoxu islamı qəbul etmişdi.

Yaponiya müsəlmanlarının ilk təşkilatı 1953-cü ildə yaradılmışdı. Bu dövrdə Pakistandan ölkəyə çoxlu müsəlman təbliğatçıları gəlirdi ki, onların içərisində beynəlxalq «Əl-daava və ət-təbliğ» təşkilatının üzvləri üstünlük təşkil edirdilər. 50-ci illərdə Əbdürrəşid Ərşad, Ömər Mita və Mustafa Komora Quranı yenidən yapon dilinə tərcümə etdilər (prosesin gedişində Əbdürrəşid Ərşad vəfat etdiyindən tərcümə işini digər iki müsəlman yapon başa çatdırmışdılar).

XX əsrin 60-cı illərində Yaponiyaya Pakistan, Türkiyə, İndoneziya və ərəb ölkələrindən müsəlman tələbələrin axını baş verir. 1961-ci ildə ölkədə ilk müsəlman tələbə təşkilatı yaradılır. Bir qədər sonra isə bu təşkilatla Yaponiya müsəlmanları təşkilatını əlaqələndirən Şura yaradılır. Bu Şura fəal şəkildə islamın təbliği ilə məşğul olurdu. Məhz onun yaxından köməyi sayəsində ölkənin ayrı-ayrı rayonlarında islam mərkəzləri, müsəlman qəbristanlıqları açılmış və müsəlman qəzetləri nəşr edilmişdi. Əslində bu Şura «Əl-daava və ət-təbliğ» təşkilatının işini davam etdirirdi.

1970-ci ildə Səudiyyə Ərəbistanı kralı Feysəl ibn Əbdüləziz Yaponiyaya səfər edir. Bu səfər zamanı o, Yaponiya və Cənubi Koreya müsəlmanlarının nümayəndələri ilə görüşür. Kral, həmçinin Ömər Mita tərəfindən Quranın yenidən yapon dilinə tərcüməsi ilə bağlı bütün xərcləri öz üzərinə götürdüyünü bildirir. Tərcümənin nəşrini maliyyələşdirmək üçün Səudiyyə Ərəbistanının Yaponiyadakı səfirliyi yanında xüsusi fond yaradılır.

1973-cü ildə Səudiyyə Ərəbistanı kralı Feysəl ibn Əbdüləziz Yaponiyaya 6 müsəlman din xadimi göndərir. Onların rəhbərliyi altında 1974-cü ildə Tokioda ilk tam əsaslı İslam Mərkəzi yaradılır.

XX əsrin 70-ci illərində Yaponiyada islamın yayılması yeni vüsət alır: ölkədə islam dini ilə bağlı mühazirə və seminarlar təşkil edilir, böyük tirajla yapon dilində islam ədəbiyyatı nəşr edilir, həcc ziyarətləri təşkil edilir, tokioda Ərəb İslam İnstitutu açılır (Bu İnstitut imam Məhəmməd ibn Səud adına İslam Universitetinin bazasında yaradılmışdı).

Əgər XX əsrin 70-ci illərinə qədər Yaponiyada cəmi 3 minə qədər müsəlman vardısı, 70-ci illərdə artıq onların sayı 10 minə ötmüşdü. Məhz 70-ci illərdə Yaponiyada dərc edilən lüğətlərə «is-ram» sözü (yapon yazısında «l» səsi olmadığından yaponlar «islam» sözünü belə tələffüz edirdilər) daxil edilmişdi.

XX əsrin 80-ci illərinin əvvəllərində kral Xalid ibn Əbdüləziz əl Səud Tokioda 6 mərtəbəli İslam mərkəzini inşa etdirir. Bu mərkəz bir çox professorların, jurnalistlərin, tələbələrin və sadə yaponların baş çəkdiyi yerə çevrilmişdi ki, onların bəziləri məhz buraya gəldikdən və islam dininin möhtəşəmliyini gördükdən sonra bu dini qəbul etmişdilər. Hal-hazırda bu mərkəz Tokioda müsəlmanların əsas toplandıqları yerlərdən biridir.

2000-ci ildə Tokioda Türkiyənin iştirakı ilə Osmanlı üslubunda, Naqoyada pakistanli iş adamı Əbdülvahab Qüreyşinin vəsaiti ilə hələ II Dünya müharibəsi illərində bombardman nəticəsində dağıdılmış məscidin yerində yeni məscidlər inşa edildi.

Bu gün də Yaponiya cəmiyyətində müsəlman diasporunun özünəməxsus yeri və rolu vardır.

Çap edilib: Yaponiyada islam dinin yayılması./Görkəmli Azərbaycan alimi, Bakı Dövlət Universiteti İlahiyyat fakültəsinin dekanı, Ərəb filalogiyası kafedrasının müdiri, əməkdar elm xadimi, akademik Vasim

Məmmədəliyevin 70 illik yubileyinə həsr olunmuş «Şərqsünəşliğin aktual problemləri» mövzusunda Respublika elmi konfransının materialları./ Bakı, 2012, s.381-383